



SE ÅLDERN FATABUREN

SE ÅLDERN

FATABUREN

2015

2015



SE ÅLDERN

Red. Anders Carlsson

Nordiska museets och Skansens årsbok

FATABUREN – Nordiska museets och Skansens årsbok – är en skatt av kulturhistoriska artiklar som har publicerats under mer än ett sekel.

Årsboken började som ett häfte med rubriken »Meddelanden«, redigerat 1881 av museets grundare Artur Hazelius för den stödjande krets som kallades Samfundet för Nordiska museets främjande. 1884 publicerades den första kulturhistoriska artikeln och när publikationen 1906 bytte namn till »Fataburen. Kulturhistorisk tidskrift« kom de vetenskapliga uppsatserna att dominera innehållet. Från och med 1931 fick årsboken en mer populär inriktning och i stora drag den form som den har i dag. Fataburen har sedan dess förenat lärdom och sakkunskap med syftet att nå en stor publik.

Fataburen är också en viktig länk mellan Nordiska museet och Skansen, två museer med en gemensam historia och en gemensam vänförening. Varje årsbok har ett tematiskt innehåll som speglar insatser och engagemang i de båda museerna, men verksamhetsberättelserna trycks numera separat och kan rekvideras från respektive museum.

Ekonomiskt stöd från Samfundet Nordiska museets och Skansens Vänner gör utgivningen av Fataburen möjlig.

NORDISKA MUSEET



SKANSEN



Fataburen 2015

Nordiska museets förlag

Box 27820

115 93 Stockholm

www.nordiskamuseet.se/förlag

www.nordiskamuseet.se/fataburen

© Nordiska museet och respektive författare

Redaktör Anders Carlsson

Bildredaktör och bildbehandling Karolina Kristensson

Omslag och grafisk form Lena Eklund, Kolofon

Översättning Alan Crozier

Omslagsfoto »Fotografens dotter Tove dansar med sin farfar i trädgården.«

Foto: Sten Didrik Bellander, © Nordiska museet (NMA.0056089).

Pärmens insida Foto: Erik Liljeroth, © Nordiska museet (NMA.0029567).

Tryckt genom Italgraf Media 2015

ISSN 0348 971 X

ISBN 978 91 7108 577 1

I dag är det allmänt förekommande att vi möter kvinnor med ursprung i andra länder som har sitt hår täckt med slöja. Ofta glömer vi att det inte var särskilt länge sedan som också kvinnor i Sverige täckte håret helt eller delvis.

Under medeltiden blev kvinnans kropp förknippad med syndig sexualitet och den skulle därför regleras. I Paulus första korintherbrev, skrivet till församlingen, uttrycker han tydligt att en kvinna inte bör närvara vid gudstjänsten utan att täcka sitt hår med en slöja. Men håret var inte bara sexuellt anspelande utan också ett bevis på renhet och dygd. I 1400-talets kalkmålningar och altarskåp förekommer jungfru Maria med utslaget hår och ofta omgiven av en krans av rosor. Med denna framställning ville kyrkan visa den kyska och rena modern som en förebild för kyrkobesökarna.

Det var bara jungfrur som fick visa sitt utsläppta och förföriska hår. Om de, mot förmodan, blev av med sin oskuld innan de var gifta så skulle de genast börja bära huvudbonad. I Nils G. Bruzelius uppteckningar om allmogelivet i Ingelstad från 1800-talets mitt kan man läsa att »flickor hvilkas jungfruliga oskuld gått förlorad, måste bära halfklut såsom den gifta kvinnan«.

I Nordiska museets samlingar av folkliga kläder finns en stor mängd huvudbonader som visar hur man har manifesterat ålder och även civilstånd i det folkliga dräktbruket, från

barn till vuxen, från ogift till gift. Vid första nattvardsgången var det vanligt att flickorna började använda en krans eller en särskild huvudprydnad som krävde en håruppsättning som inte helt behövde övertäcka håret. Med hjälp av band och andra detaljer förstärktes håret och syftet var att göra sig så tilldragande som möjligt inför vuxenlivet och det kommande giftermålet.

Från Värmland och Norra Ny socken finns en särpräglad huvudbonad som kallas hårnäver. Den består av två hopsydda näverremсор som är målade i olika färger i dekorativa blom- och bladmönster. I en bröllopsskildring från Klarälvsdalen år 1859 kan man läsa att »håret upplagt inlindat i band, och var ej håret rikt nog fylldes alltid »hårflätan« med halm eller annat. Och en målad hårnäver, som sattes upp som ett diadem. Hela bondstassen var hemgjord utom silket.«

I nacken skulle det önskvärt långa och stora håret delas upp i två halvor. Runt omkring respektive hårpiska lindades hårt ett band. Hårlänkarna korsades sedan i nacken och lades i flera varv som en krans runt bakre delen av huvudet. Denna uppsättning gav ett bra stöd för hårnävet som sedan trädde utanpå hårkransen. När kvinnan sedan blev gift skulle alltid en vit hatt, som övertäckte hela håret, sättas utanpå håruppsättningen.

ANNA-KARIN JOBS ARNBERG är föremålsantikvarie vid Dalarnas museum.

Hårnäver

